

Hieronder in het zwart de nog niet gepubliceerde open brief – op initiatief van mw. Roos Theuws en dhr. Marien Schouten – waarvoor momenteel ondertekenaars worden geronseld. In het rood het commentaar van het Nederlands Auschwitz Comité.

=====

Gemeente Amsterdam negeert democratische procedures en aanbestedingsregels met Holocaustmonument

In Amsterdam worden voorbereidingen getroffen voor de bouw van een nationaal Holocaust Monument voor de 102.000 Joodse, Roma- en Sinti-slachtoffers van de naziterreur. De Amerikaanse architect Daniel Libeskind ontwierp een zeer groot monument van bakstenen en roestvrij staal op een smalle strook langs de Weesperstraat.

Hier wordt taalkundig een trucje gehanteerd: ‘een zeer groot monument’ wordt geplaatst ten opzichte van ‘een smalle strook’ en verderop ‘het kleine stadspark’. Dit heet ‘framing’. Het is ook onjuist: het monument is zorgvuldig ontworpen op maat van de toegewezen locatie. Het is dus niet zeer groot, maar juist uitstekend passend. Dat is althans de opvatting van alle professionals die een rol hebben gespeeld in de beoordeling van het ontwerp in het traject van de vergunningverlening.

Het kleine stadspark dat zich daar nu bevindt, zal er door verdwijnen.

Ook hier weer een taalkundige truc: wat in werkelijkheid heet te zijn ‘een groenstrook langs de Weesperstraat’ wordt hier in een pennenstreek omgetoverd tot ‘het kleine stadspark’. Het is geen klein stadspark, het is een grindbak met bomen als restruimte die ontstaan is na de afbraak van de huizenrij die daar heeft gestaan tot begin jaren zeventig, toen die huizen moesten wijken voor de bouw van de metro.

Tal van buurtorganisaties en individuele burgers hebben bezwaar gemaakt. Hoewel zij het initiatief voor een Holocaust-monument ondersteunen, hekelen zij de ondemocratische procedure die de totstandkoming van dit monument aankleeft. De locatiekeuze is op onnavolgbare wijze tot stand gekomen.

Die locatiekeuze mag voor deze briefschrijvers kennelijk onnavolgbaar zijn geweest, feit is dat deze keuze tot stand is gekomen na een heel zorgvuldig en langdurig proces, waarin 16 locaties zijn gewogen. Na afweging van alle mitsen en maren die aan al die locaties kleven, kwam deze locatie als beste uit de bus. Deze keuze is – ook na inbreng van bezwaren – door twee achtereenvolgende gemeenteraden, de vorige én de huidige, unaniem bevestigd.

De buurtorganisaties protesteren ook tegen het verdwijnen van het schaarse groen langs de Weesperstraat.

Sterker nog, tijdens een bezwaarzitting werd door buurtbewoners verkondigd dat zij elk jaar bij de Holocaust-herdenking in plaats van de vermoorde Nederlanders de ‘gevalen bomen’ zullen gaan herdenken. Ze degradeerden het monument tot een ‘attractie’ en gaven aan niet op een ‘pretpark’ te willen uitkijken. *For the record*: in de plannen worden er 24 bomen gekapt en 8 volgroeide bomen teruggeplaatst. Per saldo verdwijnen er 16 bomen uit de groenstrook. Ter compensatie worden er 55 bomen in de nabije omgeving bij geplant.

In het ontwerp van Libeskind worden de randvoorwaarden genegeerd die door de gemeente vooraf als bindend aan het ontwerp gesteld zijn.

Hier worden meningen als feiten gepresenteerd. Dit narratief wordt gehanteerd om de gemeente in diskrediet te brengen. Het ontwerp is voorgelegd aan wat vroeger de Welstandscommissie heette, de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit. Deze wordt gevormd door professionals en adviseert de gemeente Amsterdam over de integrale kwaliteit van de fysieke leefomgeving: stedenbouw, openbare ruimte, cultuurhistorie, welstand en monumenten. Deze commissie was vanaf het begin vol lof over het ontwerp van Studio Libeskind. Deze professionals beoordelen het helemaal niet als ‘randvoorwaarden die genegeerd zijn’. Integendeel, zij roemen het ontwerp en vinden het een geweldige invulling van de

ruimte en een aanwinst voor de omgeving. Rijksbouwmeester Floris Alkemade, niet zomaar een toevallige passant, is groot voorstander van dit monument, en schaarst zich achter de plannen.

Hoewel het monument grote invloed zal hebben op de directe leefomgeving van omwonenden, wordt hun inbreng kennelijk niet op prijs gesteld: er heeft in het geheel geen inspraak plaatsgevonden.

Niet waar. Er is op verschillende momenten gedurende het proces ruimte geweest voor inspraak. Inspraak betekent overigens niet meteen dat wat je inspreekt ook wordt uitgevoerd. Er is geluisterd, naar omwonenden, bezwaarmakers en naar ons. Vervolgens zijn er keuzes gemaakt. En elke keuze levert voorstanders en tegenstanders op. Maar nogmaals, tot tweemaal toe unaniem bevestigd door het hoogste, democratisch gekozen orgaan van de stad, de gemeenteraad.

Het Nederlands Auschwitz Comité en de gemeente hebben iedere artistiek inhoudelijke discussie over het monument geweigerd.

Enkele buurtbewoners, waaronder de initiatiefnemers van de brief, hebben meerdere keren hun visie ingebracht bij de Commissie voor Ruimtelijke Kwaliteit. In een discussie met bewoners (niet lang na de presentatie van de eerste ontwerpen in december 2016) heeft het Auschwitz Comité haar keuzen toegelicht. Je kunt een andere mening hebben, maar dat is niet hetzelfde als 'iedere artistiek inhoudelijke discussie is geweigerd'.

Omwonenden zijn zelfs niet in staat gesteld om het architectuurmodel van Libeskind te bekijken.

Niet waar. Tijdens diezelfde bijeenkomst in 2016 zijn de ontwerpen aan buurtbewoners op papier getoond en werd het aanbod gedaan om de maquette te bekijken in een winkel op de Middenweg in Amsterdam. Bij deze bijeenkomst waren ook de opstellers van deze brief aanwezig. Er is zich niemand komen melden... Wel hebben sommige aanwezigen na afloop hun excuses gemaakt voor het gedrag van hun buurtbewoners tijdens deze bijeenkomst. Daags daarvoor heeft het Auschwitz Comité het aanbod gedaan om tijdens een vergadering van het *Plantage Weesperbuurt Overleg* een presentatie te geven. Daar werd echter geen prijs op gesteld.

Libeskind heeft het Auschwitz Comité op eigen initiatief voorgesteld een Holocaust Namenmonument voor Amsterdam te ontwerpen en dat ontwerp cadeau te doen. Het monument zal op publieke grond gerealiseerd worden met publieke middelen: naar schatting 80 - 90 % zal worden gefinancierd met gemeenschapsgeld. Nationale en Europese wetgeving schrijft voor dat voor ontwerp en uitvoering van dit soort belangrijke opdrachten aanbesteding verplicht is. Elke Europese ontwerper, architect of kunstenaar moet hierbij in de gelegenheid gesteld worden een ontwerp in te dienen. Ergo: wanneer de gemeente dit voorstel accepteert, omzeilt zij behalve een zorgvuldige opdrachtformulering ook de verplichte aanbesteding.

Weer worden hier meningen als feit gepresenteerd. Het Auschwitz Comité is de opdrachtgever van dit monument en mag zelf bepalen wat zij een 'zorgvuldige opdrachtformulering' acht. Ten tijde van de keuze voor Libeskind als ontwerper was er bovendien in het geheel geen sprake van 'gemeenschapsgeld', er was begonnen met crowdfunding. Ergo: verplichte aanbesteding was helemaal niet aan de orde. Hele batterijen advocaten hebben dat inmiddels uitgezocht. Overigens heeft Libeskind nooit voorgesteld het ontwerp cadeau te doen, dat is een invulling die de opstellers van de brief er aan geven.

Recentelijk heeft zich een vergelijkbare problematiek voorgedaan in Parijs. De Amerikaanse kunstenaar Jeff Koons stelde voor om de stad Parijs een ontwerp voor een monument voor slachtoffers van de recente terroristische aanslagen, cadeau te doen. De stad diende de 12 meter hoge roestvrij stalen sculptuur wel zelf te betalen. Als locatie eiste Koons een prestigieuze plek voor het Musée d'Art Moderne met zicht op de Eiffeltoren. Een groep kunstenaars, ontwerpers, politici en museummedewerkers schreven gezamenlijk een open protestbrief en hekelden het voorstel als een uitgekookte vorm van 'product placement' en verwezen naar de Europese mededingingsregels. Het voorstel gaat niet door.

De integriteit van Daniel Libeskind wordt via de band van dit voorbeeld door het slijk gehaald. Een serieuze, wereldwijd gewaardeerde architect, die over de hele wereld wordt gevraagd voor het

ontwerpen van musea, kunstwerken en monumenten, zoon van Holocaust-overlevenden, wiens familie in Polen grotendeels werd uitgemoord, wordt hier neergezet als iemand die zich ook schuldig zou maken aan 'een uitgekookte vorm van product placement'. Het is een grof schandaal dat met deze verdachtmaking de publiciteit wordt gezocht. Verder onder de gordel kun je niet komen.

Bezwaarmakers hebben de Gemeente Amsterdam via een aanbestedingsadvocaat gesommeerd zich aan de geldende wetgeving met betrekking tot nationale en Europese aanbesteding te houden. Juist de overheid zou deze wetgeving, die eerlijke mededinging en een transparant opdrachtgeverschap nastreeft, als eerste moeten propageren en naleven. Het is de enige manier om tot een goed en toekomstgericht ontwerp te komen én om draagvlak onder Amsterdammers te garanderen.

Deze 'sommerring' en het verwijt aan de gemeenteraad dat deze niet goed hun werk zouden hebben gedaan, schoot verschillende gemeenteraadsleden in het verkeerde keelgat. Met nadruk verklaarde de gemeenteraad *juist* in te stemmen met de komst van het monument naar Amsterdam, op deze plek. Tot twee keer toe.

Het nationale Holocaust Monument zal een van de belangrijkste naoorlogse monumenten in Nederland worden. Dit gaat de gehele Nederlandse bevolking aan. De ondertekenaars van deze brief vinden het moeilijk te begrijpen hoe de nationale bevolking en de direct betrokken burgers voor wie het monument is bedoeld, buiten spel worden gezet.

Duizenden steunbetuigingen hebben we ontvangen, dagelijks adopteren mensen namen. Bedrijven, particulieren, fondsen, tientallen gemeenten, ze doneren met zijn allen miljoenen. De Nederlandse bevolking heeft het monument allang omarmd! De opstellers van deze brief leven in hun eigen *buurt bubbel*. Samen met een groepje buurtbewoners proberen ze het monument te weren uit 'hun achtertuin'. Ondertekenaars van de open brief verlenen (bewust of onbewust) steun aan deze achterliggende drijfveer.

Het Auschwitz Comité legt een terechte claim op erkenning van de nationale behoefte tot nagedachtenis van de slachtoffers. Deze claim mag echter nooit leiden tot uitsluiting van anderen: de betrokken burgers en de nationale bevolking.

Het is deze exclusie die ons verbaast en verontrust. Het ontwerp voor het monument is op basis van een exclusieve emotie tot stand gekomen, waarmee de aandacht voor het inclusieve fundament van elk goed en mooi herdenkingsmonument in de openbare ruimte in het proces is ondermijnd.

Het monument is zeker vanuit emotie tot stand gekomen. Het gaat namelijk over woede en verdriet, over verlies en verraad. Het gaat over verdwenen opa's, moeders, kinderen, het gaat over de namen die we nooit mogen en zullen vergeten. Het gaat over een graf voor 102.000 mensen, meer dan 75 jaar na de oorlog. Het gaat om een plek voor nabestaanden. Het gaat om een indringende en imposante waarschuwing voor de toekomstige generaties. Het gaat inderdaad over emotie, niet over processen en procedures. Na meer dan 12 jaar ijveren voor zo'n monument, hebben we eind vorig jaar een vergunning gekregen. Het is nu wachten tot het moment waarop we mogen bouwen. Een belangrijk moment voor tienduizenden mensen.

Wij roepen het nieuwe stadsbestuur en zijn burgemeester op om pas op de plaats te maken met de lopende procedure en een open en inhoudelijke gedachteswisseling over dit monument te initiëren om tot een nieuwe procedure te komen.

Het maakt ons verdrietig dat wij – meer dan 75 jaar na de oorlog - nog steeds moeten pleiten voor iets wat er al lang had moeten zijn. In al die jaren hebben we niemand, maar dan ook werkelijk niemand gehoord over de oprichting van een monument ter nagedachtenis van 102.000 vermoorde landgenoten. Sinds 12 jaar ijvert het Auschwitz Comité voor zo'n monument. In alle openheid. Na jaren van zwoegen, duwen, sleuren en trekken hebben we nu een vergunning; het is nu wachten tot het moment waarop we kunnen beginnen met de bouw. In al die 12 jaar heeft niemand van het groepje buurtbewoners, dat nu zulke stennis maakt, zich gemeld om mee te denken of mee te helpen aan het monument.

In zijn coalitieovereenkomst geeft het nieuwe stadsbestuur aan burgerparticipatie cruciaal te vinden. Dit is een uitgelezen kans om die woorden gestand te doen en over dit zo belangrijke 'nationale monument' een open en brede discussie te organiseren waarmee de stad aan haar verleden recht kan doen.

Amsterdam, 9 oktober 2018

Over dit nationale monument is nu jarenlang uitvoerig gediscussieerd. Twee keer heeft het stadsbestuur unaniem besloten dat dit monument er moet komen. Het zou logisch zijn dat eenieder zich neerlegt bij democratisch genomen besluiten, om het eindelijk mogelijk te maken dat de stad aan haar verleden recht kan doen.

Amsterdam, 12 oktober 2018